Järjestö/Roslakka 23.9.2025

Eduskunnan suuri valiokunta
SuV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 24.9.2025

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto sekä ehdotukset vuosia 2028–2034 koskevaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi; E-kirje

Yleistä

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi Suomen kannan valmistelussa EU:n monivuotisen rahoituskehyksen neuvotteluihin.

Komissio tavoittelee esityksessään joustavuutta, rahoituksen vaikuttavuutta, sekä kumppanuutta. E-kirjeessä Suomen kanta tukee tätä tavoitetta.

Suomen kannan mukaan ”Komission esittämät rahoituskehysehdotuksen yleiset painopisteet ovat kannatettavia ja yhdensuuntaisia Suomen EU-avaintavoitteiden kanssa. Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisimpiin poliittisin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen. Suomi kannattaa komission ehdotusta rahoituskehyksen otsakkeiden ja rahoitusohjelmien määrän vähentämisestä yhdistämällä politiikkasektoreita ja ohjelmia laajemmiksi kokonaisuuksiksi, jotta pystyttäisiin paremmin vastaamaan muuttuviin tilanteisiin ja saavuttamaan synergiaetu.”

SAK toteaa, että täysin avoimeksi jää kuitenkin vielä, miten esitetyt hallinnon yksinkertaistamis- ja joustamistavoitteet toteutetaan käytännössä.

Rahoitusta kohdennettaisiin jatkossa suoraan jäsenvaltioille Kansallisten ja alueellisten kumppanuussuunnitelmien (NRPP, National and Regional Partnership Plans) kautta. Tähän pakettiin sisältyy paljon erillistavoitteina ja erillisohjelmina toteutettavia kokonaisuuksia ja rahastoja. Jatkossa käytännössä kaikki EU-rahoitus tulisi samasta paketista, ”yhdestä kuoresta”. Todennäköisesti maatalouden sekä alueellisen koheesion rahoitus laskee nykytasosta merkittävästi.

Pitkäjänteinen aluekehittämisen rakennerahastotyö (esim. ESR- ja EAKR-hankkeet) ei saa jäädä tulevassa ”yhden kuoren mallissa” muiden tärkeiden asioiden jalkoihin. On selvää, että sisäasiat ja rajaturvallisuus sekä maahanmuutto ovat näinä epävarmuuden aikoina erittäin isoja ja tärkeitä asiakokonaisuuksia. Yhtä selvää on, että niiden rahoittaminen myös EU-varoin on tärkeää. Nyt kun nämä isot asiakokonaisuudet ja kalatalous, maatalouden kehittämisrahat ja jopa maatalouden suorat tuet maanviljelijöille, laitetaan samaan ”kuoreen” aluekehittämisen rakennerahastojen ja sosiaalisten rahastojen kanssa, on suuri vaara, että suuret asiakokonaisuudet syövät pienet.

Järjestöiltä ja oppilaitoksilta on leikattu rahoitusta jo todella paljon kansallisesti, mutta EU:n rakennerahastohankkeilla on pystytty hieman kompensoimaan myös tuota menetystä. ESR-varoilla on pystytty toteuttamaan tärkeitä koulutushankkeita ja turvaamaan osaamisen kehittämistä koko Suomessa. Työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittäminen onkin nähtävä strategisena

kysymyksenä, johon panostamalla voidaan houkutella uusia investointeja ja työpaikkoja koko Suomeen.

EU:n komissiokin on tunnistanut ongelmaksi ammatillisten osaajien riittämättömyyden Euroopassa. Työnantajien itse tarjoama koulutus on vähentynyt samalla kun hallitus on lakkauttanut aikuiskoulutustuen ja leikannut samanaikaisesti myös muusta aikuiskoulutuksesta. EU:n rakennerahastoja tarvitaan jatkossa yhä enemmän koulutus- ja osaamisvajeiden paikkaamisessa ja koko Suomen elinvoiman säilyttämisessä.

Vaikka Suomen kannassa viitataan paikoin esiin ilmasto- ja vähähiilisyystavoitteisiin, näiden tavoitteiden puolesta ei oteta riittävän selkeästi kantaa. Vähähiilisyystoimien riittävä rahoitus pitää varmistaa ohjelmarahoituksessa. Erityisesti työntekijöiden osaamista ja työllistämistä edistävät toimet pitää saada osaksi vähähiilistämistä ja kestävää kehitystä. Vain osaamista ja työllisyyttä tukevien toimien avulla vihreä siirtymä voi tapahtua oikeudenmukaisesti.

SAK korostaa, että eri toimijoiden ja alueiden haasteet ja kehittämistarpeet on otettava kumppanuuksissa huomioon. Jatkossa on entistäkin tärkeämpää kuulla kaikkia sidosryhmiä jo Kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman valmistelussa, jolloin rahoitusta aletaan kohdentamaan tarkemmin. Osaavan työvoiman turvaaminen mahdollistaa investointien toteutumisen koko Suomeen, ei vain suurimpiin kasvukeskittymiin. Aluekehittämiselle on tarve osoittaa pitkän aikavälin strategista rahoitusta EU:n tasolla.

Miten ”yhden kuoren malli” vaikuttaa alueellisiin osuuksiin ja ohjelmiin, siitä jäsenvaltio päättää jatkossa itse. Pohjoisen harvaan asuttujen alueiden erityisrahoitusta ei ole enää erikseen mainittu EU:n tiedoksiannossa. Samaan aikaan Komissio viestii, ettei merkittäviä uudistuksia pyritä tekemään, vaikka korvarahoitusmerkintöjen poistaminen tosiasiassa olisi suuri ja merkittävä muutos. Kuitenkin Itäraja on erikseen noteerattu, mutta tämän varjolla on vaikea vastata koko Suomen tarpeisiin. On tärkeätä saada tähän mahdollisimman aikaisessa vaiheessa rahoituslinja ja Suomen tulee pitää asiaa neuvotteluissa korkeana prioriteettina.

SAK kiinnittää huomiota Suomen kannassa myös siihen, että EU-rahoituksen priorisoimisen korostaminen jää epäselväksi. Kannalla todetaan, että ”Suomi korostaa rahoituksen kohdentamista nykyistä vahvemmin keskeisimpiin poliittisin prioriteetteihin kuten puolustuksen ja kilpailukyvyn vahvistamiseen.” Myöhemmin kannalla korostetaan myös niitä menoja, joiden osuus on EU-rahoituksesta entuudestaan suuri, kuten maataloutta. Kokonaisuudesta jää herkästi mielikuva, että Suomen kannassa korostetaan sekä uusia että vanhoja rahoituksen painopisteitä. Suomen kannan peräänkuuluttama priorisointi jää epäselväksi.

Lisäksi SAK kiinnittää huomiota siihen, että Suomen kannassa asemoidutaan kriittisesti EU:n rahoituskehyksen kokonaistason nostoon. Osittain tätä perustellaan sillä, että ”Suomen nettomaksuasemaan vaikuttaa eniten rahoituskehyksen kokonaistaso.” SAK tunnistaa, että kyse on prosentuaalisesti mittavasta muutoksesta (n. 1/3), absoluuttinen muutos on lopulta EU:n bruttokansantuloon suhteutettuna maltillinen. EU:n toimintamenot ovat pieniä verrokkialueisiimme nähden, kuten USA:n verrattuna. Lisäksi menopaineet ovat todella suuria, erityisesti kilpailukyvyn vahvistamisessa, mitä kuvastaa hyvin esimerkiksi Draghin raportin arvio 800–850 miljardin euron

vuotuisista lisäinvestointitarpeista. Lisäksi Suomen nettomaksuosuuden osalta on syytä todeta, että lisärahoitusta esitetään myös kohteisiin, joissa Suomen saanto on potentiaalisesti suurta, jolloin nettomaksuosuus ei välttämättä nouse yksi yhteen rahoituskehyksen kokonaistason kanssa.

Lainarahoitus ja yhteisvelka

Kannan mukaan ”Suomi vastustaa esitettyjä, edellä mainittuja, yhteisvelkaan perustuvia uusia lainarahoitteisia investointivälineitä, eli kriisivälinettä ja Catalyst Europe -välinettä.” SAK pitää kantaa erikoisena, koska esitetty ”lainaa lainalla” -malli ei ole ”puhdasta yhteisvelkaa”. Kyse on erityisesti siitä, että EU:n kautta lainaamalla pienten maiden korkokustannuksia on mahdollista alentaa ja investointeja mahdollistaa. Tämä on perusteltua jo siksi, että pienillä jäsenmailla lainamarkkinoilla osalle maista hinnoitellaan tavallisesti korkopreemiota jo yksinomaan maan pienen koon vuoksi. Samalla järjestely mahdollistaa EU:lle yhteisten arvojen mukaisen toiminnan edistämistä ja ”tuen” tehokkaampaa kansallista käyttöä ilman, että järjestely vaikuta EU:n rahoitusasemaan juurikaan. Jäsenmaat tuskin haluaisivat jättää maksamatta velkojaan, jos samanaikaisesti rahoituksen ehdollisuuksia, tulosperusteisuutta ja tuen keskeyttämisen edellytyksiä vahvistetaan.

Lisäksi SAK huomauttaa, että esitetyt lainapohjaiset instrumentit ovat logiikaltaan samanlaisia, kuin aiemmin hyväksytty Safe-mekanismi. Tämän lisäksi kokonaisuudessa esitetään Ukrainan tuen jatkamista. Komission tiedonannon mukaan: ”tähän tukeen sisältyy lainoja, jotka rahoitetaan EU:n talousarvion liikkumavaralla taatulla EU:n yhteisellä lainanotolla. Ukrainalle annettava tuki toteutetaan Globaali Eurooppa -järjestelyn maantieteellisen osion puitteissa.” Suomen kannassa suhtaudutaan siis hyvin valikoivasti erilaisiin lainamekanismeihin, mikä on epäjohdonmukaista.

Ylipäätään kun EU:n uusille lisämenoille tunnistetaan tarve, näitä lisämenoja pitäisi jotenkin kyetä myös rahoittaa. Herää kysymys, miten lisämenoja rahoitettaisiin, jos ei velkainstrumenteilla? Esimerkiksi puolustusrahoituksen osalta Suomen kannassa todetaan, että rahoitusta ”kasvatetaan huomattavasti”, mutta myös ”nopeasti”. Ei ole realistista olettaa, että EU pystyisi esimerkiksi säästämään ensin sellaisia määrärahoja, joille on välitön tarve jo tänään. Suomen kannassa on ylipäätään suhtauduttu kriittisesti myös vaihtoehtoisiin rahoitusjärjestelyihin. Tämän yhtälön vaikeuden vuoksi ammattiliitot ovat suhtautuneet varovaisen myönteisesti uusiin velkarahoitusjärjestelmiin EU:ssa. Esitetty lainaa lainalla -malli on nähdäksemme perusteltu kompromissi lisärahoituksen muotona.

Hallinto

EU:n hallintoa koskevassa kannassa SAK kiinnittää huomiota hallinnollisen taakan ja kustannusten hillinnän sekä varojen valvontaa ja korruption torjunnan samanaikaiseen peräänkuuluttamiseen. Lisäksi kannassa suhtaudutaan myönteisesti tukien ehdollisuuksiin ja mahdollisuuteen pysäyttää tuen maksatus väärinkäytöksissä. Jälkimmäiset tavoitteet edellyttävät raportointia, valvontaa ja hallinnollista työtä, mutta samanaikaisesti vaaditaan hallinnollisen taakan keventämistä ja kustannusten karsimista. Tavoitteista voi muodostua paikoin ristiriitatilanteita.

SAK tukee Suomen kantaa kehyksen rakenteen yksinkertaistamista ja rahoitusohjelmien määrän vähentämistä yhdistämällä politiikkasektoreita ja ohjelmia laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Yksinkertaistamisen tulee ulottua myös toimeenpanoon hallinnollista taakkaa välttäen.

Huomionarvoista on kuitenkin se, että kun toimeenpanoa ja hallintoa yksinkertaistetaan, on erilaisten sähköisten järjestelmien, kuten esim. EURA-järjestelmän toimittava alusta asti moitteettomasti, jotta ohjelmakausi saadaan tehokkaasti toimimaan ja rahoitus rullaamaan. Kuluvalla kaudella on EURA-järjestelmässä ollut kohtuuttoman suuria ongelmia, joista erityisesti pienemmät hanketoimijat ovat joutuneet kärsimään odottaessaan liian kauan hankerahoituspäätöksiä ja maksatuksia. Vanhaa seurantajärjestelmää ei pidä lakkauttaa ennen kuin uusi korvaava järjestelmä toimii moitteettomasti.

EU-rahoituksen ehdollisuus ja tulosperusteisuus

Suomen kannan mukaisesti, myös SAK tukee komission esittämiä toimia oikeusvaltio- ja perusoikeusehdollisuuden vahvistamiseksi. Seuraavaan rahoituskehykseen ja siihen kytkeytyvään muuhunkin EU-rahoitukseen tulee soveltaa mahdollisimman vahvaa ja vähintäänkin nykyistä vastaavaa ehdollisuutta, kuten oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen kytkeytyvä ehdollisuus.

Esityksen mukaisesti, myös SAK katsoo, että rahoituskehyksellä tulisi jatkossakin tukea EU:n ilmastotavoitteiden saavuttamista komission esityksen mukaisesti. Myös merkittävän haitan torjumisen periaatteen kunnioittaminen on tärkeää. SAK kannattaa Suomen kannan mukaisesti myös rahoituskehysehdotuksen lähtökohtaa edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Joustavuus

SAK tukee ajatusta, että muuttuvassa toimintaympäristössä rahoituskehyksen joustavuutta tulisi lisätä, jotta kehyskauden aikana kyettäisiin oikea-aikaisesti ja tehokkaasti vastaamaan mahdollisiin kriiseihin ja muihin ennakoimattomiin tarpeisiin, mukaan lukien mahdollisten uusien painopisteiden rahoittaminen. SAK toteaa, että jo käytössä olevakin joustovaraus on toiminut hyvin. Puolivälissä ohjelmakautta on voitu kohdentaa varoja joustovarausprosentin sallimissa raameissa niihin kohteisiin, jotka rahoitusta vaativat.

Ukrainan tukeminen

SAK tukee Suomen kantaa ja komission ehdotusta kasvattaa huomattavasti puolustusta tukevan rahoituksen määrää tulevassa rahoituskehyksessä. Hallitusohjelman mukaisesti Suomen tulee sitoutua voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja olla avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi. Myös lainamuotoisten instrumenttien käyttö on tarpeen vaatiessa perusteltua Ukrainan tukemisessa.

Koheesio

Ehdotuksessa todetaan, että komission esittämä koheesiorahoituksen määrän vähentäminen olisi Suomen ennakkovaikuttamistavoitteiden mukaista, sillä alueellisen koheesion edetessä tarve EU:n yhteiselle koheesiorahoitukselle vähenee. SAK kuitenkin kiinnittämään huomiota siihen, että pitkäjänteinen ja pitkän aikavälin aluekehitystyö jäsenvaltioissa ja niiden alueilla turvataan myös jatkossa.

Kilpailukykyrahasto

SAK tukee komission ehdotusta ja Suomen kantaa kasvattaa Euroopan kilpailukyvyn rahoitusta merkittävästi. Komission esitys tutkimus-, kehitys-, ja innovaatiorahoituksen määrän kasvattamiseksi

on kannatettava. On myös hyvä huomata, että näillä aloilla Suomen saanto on ollut viime vuosina korkealla tasolla EU-rahoituksesta.

Suomen kannassa todetaan myös, että ”jatkossa maaseudun kehittämistä edistäviin toimiin tulisi hyödyntää laaja-alaisesti rahoitusta, esimerkiksi hyödyntämällä myös kilpailukykyrahastoa ja Horisontti Eurooppa -ohjelmaa.” On tietysti hyvä asia, jos alueet saavat tuloutettua hankkeisiinsa EU:n kilpailtua rahaa. Suomen tulisi olla kuitenkin kannassaan varovainen sen suhteen, millaisia kriteerejä haluamme EU-rahoitukselle muodostaa. Mikäli kilpailukyvyn rahoituskriteereitä pyritään vaikuttamaan koheesiopolitiikan ehdoilla, myös muut EU-maat pyrkivät lisäämään saantoaan kriteeristöihin vaikuttamalla. Tällainen lopputulos olisi haitallinen koko EU:lle. Tämän vuoksi SAK pitää perustellumpana sitä, että koheesio ja rakennerahastot sekä kilpailukykyä ja puolustusta vahvistavat rahastot pysyvät erillisinä ja riittävän suurina. Näin kukin rahasto ja rahoituksen laji palvelee ensisijaista tehtäväänsä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot alue- ja järjestöasiantuntija Ville Roslakka
ville.roslakka@sak.fi
puh. 050 592 0404